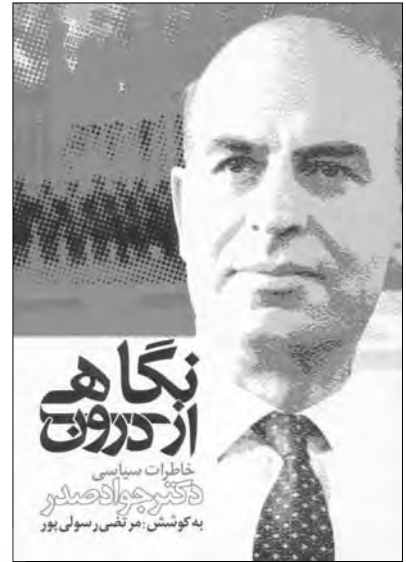

خاطرات سیاسی دکتر جواد صدر

○ نگاهی از درون، خاطرات سیاسی دکتر جواد صدر
○ تألیف: دکتر جواد صدر
○ به کوشش: مرتضی رسولی پور
○ ناشر: علم، تهران، چاپ اول، آبان ۱۳۸۱، ۶۸۰ ص، ۴۵۰۰ تومان، شابک ۹۶۴-۴۰۵-۱۷۵۰

صفحات کتاب را در برگرفته و منبع معتبری از خلیات و روحیات گوناگون رجال عصر را به دست می‌دهد. وی حالات روحی و دماغی همقطاران و دیگر رجال سیاسی را به دقت، پیگیری کرده است. خاطرات وی، کمتر جنبه تحقیقی داشته ولی سرنخ‌هایی جهت تحلیل سیاسی و اجتماعی در اختیار پژوهشگران قرار می‌دهد.

خاطرات و حوادث دوران کودکی و قسمتی از دوران جوانی، بیشتر نمایانگر اوضاع و احوال اجتماعی ایران در اواخر دوره قاجار و سلطنت رضا شاه است.

نویسنده در زمان نخست وزیری هژیر، ساعد، علی منصور و قسمتی از دوره نخست وزیری رزم‌آرا به عنوان رئیس دفتر نخست وزیر در مرکز تحولات سیاسی و کانون جریان‌های مختلف کشور قرار گرفته و در این سمت با بسیاری از رجال سیاسی و مدیران جراید از نزدیک آشنا گردید.

وی هرچند از بیان بعضی وقایع مهم این دوران مثل لایحه الحاق گس - گلشائیان و نطق‌های پرشور نمایندگان اقلیت در مجلس پانزدهم خودداری کرده - شاید بدان جهت که اطلاعاتش بیش از آنچه که در کتاب‌ها آمده، نبوده است - اما با مشاهدات دقیق خود توانسته تصویر نسبتاً جامعی از شخصیت و خصوصیات روانی رجال برجسته این دوره ترسیم و در خصوص مطالب احتمالی، کمتر اظهار نظر نماید.

بعضی اظهارات نویسنده، نسبت به شخص دکتر مصدق و دوران نخست‌وزیری‌اش می‌تواند موجبات رنجش یا مخالفت جمعی از طرفداران رهبر نهضت ملی را فراهم آورد. او تلویحاً کودتای

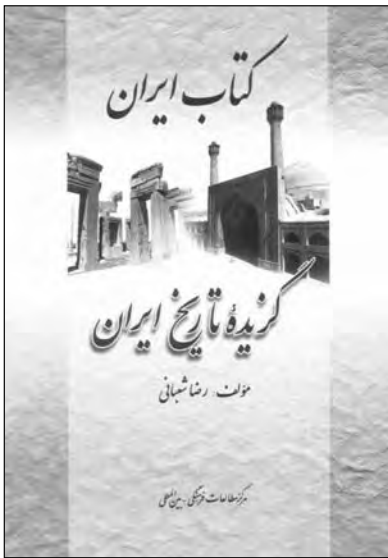
دادگستری، جذب بخش خصوصی شد و در بانک بازرگانی و چند شرکت وابسته به آن، ریاست هیأت‌مدیره و مشاوره حقوقی را عهده‌دار بود. او کتاب‌هایی در زمینه علم حقوق تألیف و منتشر ساخت که هم‌اکنون در دانشگاه‌ها تدریس می‌شود. او در شهریور ۱۳۷۹ در تهران درگذشت. همانگونه که از شرح حال مذکور برمی‌آید، اگرچه دکتر جواد صدر، در رده نخستین دولتمردان عصر پهلوی قرار نداشت و نسبتاً زودتر از حد معمول از سیاست کناره گرفت، لیکن خاطرات او گوشه‌هایی از تاریخ معاصر ایران در عهد پهلوی دوم را روشن می‌سازد که در نوع خود می‌تواند مأخذ تاریخی مهمی قلمداد شود.

«اگرچه کتاب حاضر را نمی‌توان یک کتاب تاریخی محض قلمداد کرد، اما داشتن عمری طولانی، نکته‌سنجی و تأمل در موضوعات متنوع، کسب تجربه‌های مستقیم در مشاغل و مسؤولیت‌های مهم، دقت در مشاهدات و سروکار داشتن با رجال سرشناس داخلی و خارجی و مصاحبت با آنان، ذهن و فکر او را چنان پرورده بود که یادداشت‌هایش می‌تواند به تشریح اوضاع سیاسی - اجتماعی و روشن - ساختن طرز جریان کارهای اداری کمک کند.

درست است که او مشاهدات خود را بر حول دید شخصی و نحوه حضور و ظهور خود در عرصه کشاکش‌های روزمره بنا نهاده است. ولی مطالعه و توصیف احوال کسانی که به هر تقدیر با او ارتباط داشته و نیز بیان روابطی که میان نخست وزیران، وزیران و شخصیت‌های مختلف سیاسی، فرهنگی و اجتماعی موجود است، بخش معتناهایی از

دکتر جواد صدر، فرزند سید محسن صدرالاشراف، متولد ۱۲۹۱ ه. ش. است. بعد از اتمام تحصیلات ابتدایی و متوسطه، وارد دانشکده حقوق تهران شد و پس از آن، در سال ۱۳۱۴ از طرف دولت، برای تکمیل تحصیلات تخصصی به اروپا رفت و از دانشگاه پاریس درجه دکترا گرفت. در سال ۱۳۱۸ به ایران بازگشت و به استخدام وزارت کشور درآمد. پس از دو سال به وزارت امور خارجه انتقال یافت. چندی در تهران و چندی در خارج به سر برد. از مشاغل ابتدایی او رایزنی سفارت بلگراد و رایزنی سفارت اسپانیا بود. در سال ۱۳۲۷، هژیر به مقام نخست وزیری رسید و او را به عنوان رئیس دفتر خود برگزید. در کابینه‌های ساعد و منصورالملك همان سمت را حفظ نمود و در سال ۱۳۲۹ به وزارت خارجه بازگشت. مدیرکل اداره عهود و حقوقی شد. در ۱۳۳۲ مدیرکل سیاسی وزارت کشور و در ۱۳۳۶، معاون پارلمانی و سیاسی آن وزارتخانه گردید. یک سال بعد از معاونت وزارت کشور، به معاونت وزارت امور خارجه انتقال یافت. تا سال ۱۳۳۹ در آن مقام بود تا به سمت سفیر کبیر ایران در ژاپن تعیین و به آن کشور عزیمت نمود. قریب سه سال در ژاپن به سر برد تا به تهران احضار و به عضویت شورای عالی وزارت خارجه منصوب شد.

در سال ۱۳۴۲، در کابینه حسنعلی منصور، به سمت وزارت کشور منصوب شد. در ۱۳۴۳ کابینه امیرعباس هویدا نیز دارای همان سمت بود. یک سال بعد، در جریان ترمیم کابینه، شغل او هم تغییر و به سمت وزارت دادگستری تعیین شد. قریب چهار سال وزیر دادگستری بود. بعد از وزارت

گزیده تاریخ ایران کتابی است از یک مجموعه دوازده جلدی که به موضوعات مختلف کشور ایران، تحت عنوان «کتاب ایران» پرداخته و توسط انتشارات بین‌المللی الهدی و برای مرکز مطالعات فرهنگی - بین‌المللی وابسته به سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی تدوین و منتشر شده است. هدف این مجموعه آشنایی عامه مخاطبان خارجی با فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی است. آنگونه که در دیباچه کتاب قید شده، قرار است همزمان با انتشار این مجموعه، هر دوازده جلد به زبان انگلیسی ترجمه شود و سپس مجموع کتاب‌ها به صورت دیسک نوری آماده گردد تا در اختیار علاقه‌مندان قرار گیرد. به نوشته مؤلف آنچه در این کتاب فراهم آمده، شرح مختصری از رویدادهای مهم تاریخ ایران، خاصه از دوران ملون حیات عمومی و تشکیل نهادهای گوناگون خانوادگی، تربیتی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی و سیاسی است که محدوده زمانی آن از حدود اواخر سده هشتم پیش از میلاد آغاز و تا پایان کار سلسله پهلوی و آغاز انقلاب اسلامی، با رعایت تسلسل منطقی وقایع، ادامه می‌یابد.

در تدوین و تنظیم گزیده تاریخ ایران سعی مؤلف محترم بر این بوده که با تلخیصی از اهم وقایع و رویدادهای تاریخ ایران در دو بخش قبل از اسلام و بعد از اسلام، خواننده را تا حد امکان با هویت ایرانی و موجودیت ملی تاریخی ایران آشنا سازد و در هر زمینه نیز کتب معتبر منابع را معرفی نماید تا امکان مطالعه بیشتر و مفصل‌تر در زمینه موضوع برای علاقه‌مندان فراهم گردد. کتاب در عین خلاصه و گزیده بودن، از جامعیتی در موضوع مورد بحث برخوردار است.

بخش اول به ترتیب دوره‌های تاریخی مادها، هخامنشیان، عصر اسکندر، سلوکی‌ها، پارت‌ها و عصر ساسانی را شامل می‌شود. در فصل مربوط به «مادها» مراحل استقرار آنها در ایران، درگیری با

۴. تحصیل در فرانسه
۵. اشتغال در وزارت کشور
۶. در وزارت امور خارجه
۷. مأموریت به فلسطین
۸. در حاشیه سیاست
۹. در دولت عبدالحسین هژیر
۱۰. در دولت ساعد
۱۱. در دولت منصور الملک
۱۲. در دولت سپهبد رزم‌آرا
۱۳. نخست وزیری دکتر مصدق
۱۴. بعد از طوفان
۱۵. بازگشت به وزارت خارجه
۱۶. دوره چای و شیرینی
۱۷. مأموریت و سفارت در ژاپن
۱۸. دولت مستعجل منصور
۱۹. در دولت هویدا
۲۰. احزاب سیاسی در ایران و شرکت من در انتخابات سنا.

۲۱. دوران فراغت
 ۲۲. طوفان انقلاب
 ۲۳. رکود فعالیت‌های حفاری نفت
 ۲۴. دوران اسارت
 ۲۵. بعد از زندان
- در پایان کتاب فهرست اعلام و عکس‌های بسیاری از جواد صدر، خانواده او و گروهی از رجال سیاسی دیگر دوران وی به چاپ رسیده است.

پی‌نوشت‌ها:

۱. عاقلی، باقر: شرح حال رجال سیاسی و نظامی معاصر ایران، نشر گفتار و نشر علم، چاپ اول ۱۳۸۰، جلد دوم، صص ۹۱۸-۹۱۷.
۲. صدر، جواد: نگاهی از درون، به کوشش مرتضی رسولی پور. نشر علم، چاپ اول، ۱۳۸۱، مقدمه، صص ۱۵-۹.

مجتبی تبریزنیا

۲۸ مرداد را حادثه‌ای دانسته که ایران را از یک تهدید رهانیده است...

خاطرات نویسنده، پس از کودتای ۲۸ مرداد در مأموریت به سازمان ملل متحد، کارداری سفارت ایران در یوگسلاوی سابق، عزیمت به اسپانیا و مأموریت سفارت ایران در مادرید، معاونت سیاسی وزارت کشور و بخصوص پس از احراز پست معاونت سیاسی وزارت امور خارجه و کفالت این وزارتخانه، در برگیرنده نکات با اهمیتی است.

اظهارات وی در مورد سفر هیأت بلندپایه اتحاد جماهیر شوروی سابق به ایران و مذاکرات نافرجام درخصوص اختلافات فیما بین و ذکر دقیق و جزئیاتی که منجر به انعقاد پیمان دوجانبه میان ایران و آمریکا شد و همچنین خاطرات نویسنده در زمان سفارت در توکیو پرده از اندیشه و رفتار بسیاری از رجال سیاسی گذشته برمی‌دارد.

شرح ملاقات‌ها و دیدارهای نویسنده، وزیر کشور و نماینده دولت با امام خمینی (ره) در زمانی که معظم‌له در تهران تحت نظر بودند و همچنین دیدار وی با آیت‌الله حکیم در نجف و مذاکره در موضوع قانون خانواده از بخش‌های ارزشمند و معتبر کتاب است.^۲

لازم به ذکر است که خاطرات دکتر جواد صدر، پس از درگذشت نامبرده، به صورت یادداشت‌هایی پراکنده در اختیار کوشنده کتاب قرار گرفته و توسط ایشان تنظیم و فصل‌بندی و تدوین شده است. ظاهراً یادداشت‌ها به صورت روزانه نگارش نشده بودند بلکه نوشتن آنها از سال‌های پایانی دهه ۱۳۶۰ آغاز شده و احتمالاً تا اواخر ۱۳۷۳ ادامه یافته است.

کتاب در بیست و پنج فصل تنظیم شده که به قرار زیر است:

۱. خانواده
۲. کودکی و نوجوانی
۳. در دانشکده حقوق